

Recenzii

Vincent N. Parrillo, *Diversity in America* (ediția a II-a), Thousand Oaks, California, Sage Publications, 2005, 208 p.

Citind *Diversity in America*, mi-am adus aminte de o întâmplare pe care am trăit-o cu câțiva ani în urmă, când mă aflam în Statele Unite, la o conferință internațională. Avem o geantă tip sport care purta un mesaj în limba olandeză, indescifrabil pentru mine la acea dată. La hotel, un angajat m-a întrebat dacă sunt din Olanda și până să apuc să răspund mi-a înșirat rapid că stră-stră-bunicul lui a fost olandez, că îi pare rău că nu cunoaște limba olandeză și doar a intuit că mesajul de pe geanta mea este scris în această limbă... În fine, în momentul următor aveam una dintre cele mai bune camere din hotel, așa că nu m-am mai obosit să spun că nici eu nu cunoșteam limba olandeză.

Vincent N. Parrillo este profesor la Universitatea William Paterson din Wayne, New Jersey, unde conduce Departamentul de Sociologie, și un reputat specialist internațional în problema imigrației și multiculturalismului. Cele mai importante lucrări ale sale, *Strangers to These Shores, Cities and Urban Life, Contemporary Social Problems*, au cunoscut mai multe ediții și au fost traduse în opt limbi, impunându-l ca principal invitat în conferințele de specialitate din Europa, Canada și Statele Unite. Am avut privilegiul să-l întâlnesc pe autor în cadrul unei asemenea conferințe, organizate în 2006 de către Ambasada Statelor Unite, la București. A fost ocazia de a discuta cu Vincent N. Parrillo despre lucrarea sa *Diversity in America* și despre posibilitatea traducerii ei în România.

Lucrarea *Diversity in America* lămurește problematica asimilării și pluralismului etnic, religios și cultural în Statele Unite, aducând solide argumente de natură sociologică și istorică, dar este, mai ales, un prilej de a discuta concepte moderne care preocupă în egală măsură specialiștii de peste ocean și cei din Europa: „diversitate”, „multiculturalism”, „omogenitate culturală”, „pluralism cultural”, „stereotipuri culturale, rasiale, religioase”, „asimilare”, „amenințarea multiculturalismului”. Autorul demonstrează că „multiculturalismul” este un „concept volatil” și deloc nou în spațiul public, un concept care a suscitat temeri încă din secolul al XVIII-lea, care a generat conflicte între grupuri, respingerea și ulterior acceptarea și, eventual, integrarea celuiilalt.

Sub „umbrela multiculturalismului” sunt discutate punctele de vedere ale: 1) „incluzioniștilor”, care promovează un corpus cultural comun, o identitate culturală comună cu recunoașterea și includerea contribuțiilor tuturor grupurilor etnice, religioase, astfel încât acestea să se regăsească în acea identitate comun-împărtășită; 2) „separaționiștilor”, care dezvoltă ideea pluralismului și a păstrării identității proprii fiecărui grup etnic, respingând astfel o abordare integrativă. Menținerea propriilor valori, norme, obiceiuri, festivaluri, păstrarea limbii vorbite și conștientizarea istoriei fiecărui grup etnic, caracterizează această abordare; 3) „pluraliștilor integratori”, care dezvoltă o abordarea funcționalistă: fiecare grup etnic îndeplinește o funcție esențială în cadrul sistemului ca întreg, așa cum fiecare instrument într-o orchestră ar putea cânta separat, dar frumusețea concertului derivă din însăși combinarea armonioasă a potențialului instrumentelor.

Vincent N. Parrillo surprinde printr-o metaforă, care consideră că va face carieră, „trandafirii și spinii multiculturalismului”, frumusețea și temerile acestui concept. Unele abordări insistă exclusiv pe elementele pozitive ale multiculturalismului: diversitatea grupurilor etnice face o națiune să fie mai puternică, mai bogată cultural, revitalizează viața orașelor, relansează economia, stimulează competiția și dezvoltarea tehnologică; alte abordări se concentrează pe elementele negative, pe „spinii multiculturalismului”: apariția conflictelor între grupuri în fața resurselor limitate, dificultatea adaptării imigranților și folosirea resurselor grupului majoritar pentru a reduce discrepanțele și tensiunile, scăderea nivelului de trai al majorității confruntate cu un aflus important de persoane care acceptă slujbe mai prost plătite sau care apelează direct la mijloacele de asistență socială. Autorul adoptă o poziție moderată în care atât „trandafirii”, cât și „spinii” multiculturalismului sunt evaluați rațional, aducându-se argumente privind istoria conviețuirii, pe teritoriul Statelor Unite, a aborigenilor americani, coloniștilor englezi și grupurilor etnice care le-au urmat succesiv în secolele al XVIII-lea, al XIX-lea și XX: irlandezi, germani, flamanzi, francezi, africani, chinezi, mexicani, hispanici, locuitori ai Orientului Mijlociu, italieni, greci și, mai recent, locuitori din centrul și estul Europei. Diversitatea tuturor acestor grupuri etnice, în termeni de norme social-culturale, religie, condiții de locuire, obiceiuri culinare și îmbrăcăminte, importanța structurilor mater liniare și respectiv paterlineare în cadrul comunității și relațiile de gen, limbă, educație, predominanța valorilor materiale în fața celor sociale sau spirituale, susțin pe bună dreptate faptul că „multiculturalismul” nu este nici pe departe un concept nou, iar frumusețea și spinii săi au determinat istoria Statelor Unite și, de ce să nu recunoaștem, au constituit premisa a ceea ce numim astăzi Uniune Europeană.

Conceptul de „amestec” (*melting pot*), pe care Vincent N. Parrillo îl critică pentru că exprimă relațiile de putere între grupuri și suprareprezintă grupurile etnice cu evidentă

putere socială (spre exemplu, albi și descendenții primilor coloniști: englezi, irlandezi, flamanzi, germani), îl recunoaștem destul de des în discuțiile privind identitatea etnică în cadrul Uniunii Europene. Din acest punct de vedere, lucrarea mi se pare extrem de valoroasă dincolo de spațiul american.

Diversity in America gravitează în jurul termenului „*Dillingham Flow*” (eroarea Dillingham), concept lansat de autor pentru a explica situația în care indivizii procedează la „comparații nerelevante bazate pe categorizări simpliste și observații anacronice” (p. 14). Este situația în care indivizii folosesc clasificări și tipologii moderne pentru a explica realități din perioade istorice diferite, în care acestea nu ar fi avut aceeași valoare. Conceptul face referire la comisia condusă de senatorul american William P. Dillingham, care, între anii 1907-1911, a analizat situația imigranților în Statele Unite, ajungând la concluzii eronate, tributare prejudecăților vremii. Comisia a susținut, pe baza rezultatelor obținute la testele de inteligență (folosind scalele de măsurare IQ elaborate de Alfred Binet și Thoman Simon, în 1908), că migrația persoanelor din centrul, sudul și estul Europei se face în detrimentul societății americane. Pe parcurs, autorul argumentează că erorile comisiei Dillingham nu sunt singulare, ci reprezintă elemente care au marcat și marchează evoluția relațiilor intergrupuri.

A aplica propriile criterii de clasificare, când avem de-a face cu *out-grupul*, în așa fel încât să confirmăm permanent superioritatea *in-grupului*, la aceasta se rezumă, de fapt, *eroarea Dillingham* pe care o propune Vincent N. Parrillo. Este așadar o nuanțare fericită a teoriei identității sociale și a *bias*-ului în favoarea *in-grupului*, formulată de psihologul britanic Henri Tajfel (1971). Din aceeași perspectivă, autorul vorbește despre *eroarea de graniță* (*boundary flow*), situația în care indivizii își bazează explicațiile pe factori care se restrâng doar la spațiul socio-cultural strict al unei țări sau al unui grup etnic și fără a privi dimanica aceluiasi fenomen în trecut. Autorul propune o abordare în care factori de natură regională,

națională și globală interrelaționează pentru a explica o realitate socială. O astfel de abordare distruge, după părerea sa, mitul omogenității culturale, reduce gândirea stereotipă și permite indivizilor să realizeze că temerile lor cu privire la diversitatea „celuilalt” nu sunt noi. Autorul încheie tranșant Capitolul 9, intitulat *Este multiculturalismul o amenințare?*, afirmând că „multiculturalismul nu este un dușman, rasismul sistemic însă da” (p.163). Consider că Vincent N. Parrillo aduce în discuție un concept lansat de Michel Wieviorka (1991-1993) – „rasism instituțional” – practici uzuale ale diferitelor sisteme sociale, unde indivizii, fără a avea prejudecăți, perpetuează existența unor organisme care practică tratamente discriminatorii și se opun oricăror schimbări care ar favoriza grupul minoritar.

La prima vedere, lucrarea dezvăluie o realitate multiculturală specifică spațiului American, discută modul în care au fost integrate, asimilate, ostracizate, respinse diferitele grupuri etnice care au populat succesiv teritoriul Statelor Unite și modul în care acestea și-au afirmat identitatea, diversitatea, particularitățile socio-culturale, impunându-se în ceea ce numim *American mainstream* (americanul tipic). La o lectură atentă, *Diversity in America* constituie un prilej binevenit pentru o discuție pe marginea unor concepte consacrate privind prejudecățile și relațiile între grupuri și pentru introducerea unor termeni noi, care nuanțează un univers tot mai prezent în discursurile din spațiul public american și european, cel al multiculturalismului. Din acest punct de vedere, am regăsit exemple și comentarii ale autorului extrem de potrivite pentru a analiza relațiile intergrupuri în cadrul noii formate Uniunii Europene, de a răspunde unor întrebări provocatoare privind identitatea europeană și pluralismul etnic. Ca să-l citez pe Vincent N. Parrillo: *understanding today by knowing about yesterday!* („putem înțelege prezentul dacă ne cunoaștem trecutul”) este un motto potrivit demersului cărții sau oricărui demers de acest tip.

Loredana Ivan

Paul Ekman, Erika L. Rosenberg, *What the face reveals. Basic and applied studies of spontaneous expression using the Facial Action Coding System (FACS)* (ediția a II-a), New York, Oxford University Press, 2005, 639 p.

„Așa cum bogăția și complexitatea comportamentului facial nu pot fi surprinse printr-o fotografie, tot astfel informațiile furnizate de activitatea facială nu pot fi analizate solicitându-i unui subiect să aleagă o anumită emoție dintr-o listă de emoții sau încercuind o cifră pe o anumită scală de apreciere” (p. 624). Aceasta este concluzia cărții editate de cei doi reputați cercetători din domeniului comunicării nonverbale.

După cum se știe, Charles Darwin (1872) a fost primul care a arătat că expresiile faciale sunt unele dintre cele mai puternice și imediate mijloace prin intermediul cărora oamenii își pot comunica emoțiile, intențiile și stările psihice. Pe lângă informațiile despre stările afective, expresiile faciale oferă informații

despre procesele cognitive și despre semnificația discursului verbal. Acestea însă nu sunt singurele informații furnizate de expresiile faciale, prin intermediul lor semnalandu-se totodată dacă emoțiile exprimate sunt reale (autentic simțite) sau sunt simulate (false) (P. Ekman, 2001, M.G. Frank, P. Ekman și W.V. Friesen, 1997). Pentru a măsura obiectiv bogăția și complexitatea expresiilor faciale, cercetătorii behavioriști au considerat necesară dezvoltarea unor sisteme obiective standard de codare. În anii '70 ai secolului trecut, studiul comportamentului facial spontan era realizat prin intermediul electromiografului, contracția mușchilor fiind examinată în relație cu diferite variabile psihologice, cum ar fi aprecierea stărilor afective (G.E. Schwartz, P.L. Fair, P. Salt, M.K. Mandel și G.L. Klerman, 1976) și procesele cognitive sociale (J.T. Cacioppo și R.E. Petty, 1979). O schemă observațională exhaustivă de